

Ärendenummer
TRV 2023/68680
Motpartens ärendenummer
M 5020-23

Dokumentdatum
2024-06-26

Konfidentialitetsnivå
Ej känslig

Mottagare
Nacka tingsrätt
Mark- och miljödomstolen, avd 3
mmd.nacka.avdelning3@dom.se

Komplettering i mål M 5020-23; ansökan om artskyddsdispens

Innehållsförteckning

Inledning.....	1
Planerade åtgärder i våtmarken.....	3
Anläggande av järnvägsbank.....	4
Rening och magasinering av lak- och länshållningsvatten i byggskede	5
Förekommande groddjur	5
Resultat av groddjursinventering	5
Artfakta.....	6
Våtmark V2-001 vid Sandliden, Gerstaberget	7
Påverkan på fortplantningsmiljö	7
Skydds- och återställningsåtgärder	8
Yrkande om dispens från artskyddet.....	9
Förutsättningar för dispens enligt artskyddsförordningen	9
Bilaga	Groddjursinventering 2024 (AFRY/Tyréns)

Inledning

Trafikverkets ansökan om tillstånd till vattenverksamhet inom delområde Järna innehåller inte något yrkande om artskyddsdispens. De planerade åtgärderna inom delområdet har inte bedömts utlösa förbud enligt artskyddsförordningen. I ansökans avsnitt 5.6 anges följande med avseende på artskydd:

”I detta fall har artskyddet för landlevande arter hanterats i järnvägsplanens process och redovisas i Miljökonsekvensbeskrivning för järnvägsplan Gerstaberget-Långsjön, avsnitt 7.1.3, sid 76 och 77. När det

Ärendenummer
TRV 2023/68680
Motpartens ärendenummer
M 5020-23

Dokumentdatum
2024-06-26

gäller arter som kan påverkas av vattenverksamheternas utförande beaktas dessa främst inom ramen för denna tillståndsansökan. Inom delområde Järna finns Moraån, vid cirka km 4+500, (ID No4-13638), som hyser de vattenlevande skyddade arterna stensimpa och nejonögon (bäck- eller flodnejonöga), för vilka har identifierats en risk för tillfällig påverkan under byggnadstiden. Moraån utgör också ett av länets viktigaste havsöringsvattendrag. Lekbottnar för öring finns nedströms och uppströms anläggningen. Som utvecklas i avsnitt 8.4 kommer omfattande skyddsåtgärder att vidtas för utförandet, avseende åtgärder för att begränsa grumling, materialval för bottenbeskaffenhet och kontroll och erforderlig rening av tillfört länshållningsvatten. Dessa åtgärder har föranlett förslag till särskilda villkor (se avsnitt 10.2). Med vidtagna skyddsåtgärder bedöms vattenverksamheten inte innebära någon risk att utlösa förbud enligt artskyddsförordningen.”

Efter att ansökan lämnats in till mark- och miljödomstolen har projekteringen inför byggstart påbörjats inom produktionsprojekt Gerstaberg, vilket även omfattar åtgärder som ingår i tillståndsansökan för delområde Järna. Kompletterande inventeringar av groddjur har genomförts i området runt Gerstaberg under våren 2024. Inventeringarna har visat att det förekommer groddjur i våtmarken V2-001, en dikad och avverkad sumpskog norr om planerade Gerstabergstunneln. Diken och småvatten i våtmarken utgör av allt att döma också en fortplantningslokal för grodor, se [bilaga Groddjursinventering 2024](#).

De arter som påträffats vid inventeringen är åkergroda och större vattensalamander, vilka är skyddade enligt artskyddsförordningens 4a §. Skyddet innebär, förutom förbud mot att fånga, döda eller avsiktligt störa, också att det är förbjudet att skada eller förstöra arternas fortplantningsområden eller viloplatsler.

Trafikverket har lyft frågan om hantering av detta artskyddsärende med Länsstyrelsen Stockholm i maj 2024. Länsstyrelsen anser att det är lämpligt att påverkan på groddjur och artskyddet lyfts in i tillståndsprövningen avseende vattenverksamhet. Fynd av hasselsnok som gjordes i samband med groddjursinventeringen hanteras dock i separat artskyddsärende vid Länsstyrelsen Stockholm.

Trafikverket redogör nedan för de planerade åtgärderna och dess konsekvenser med avseende på skyddade arter. Trafikverket redovisar också resultatet från den utförda groddjursinventeringen samt slutligen sin bedömning i frågan om förutsättningarna för dispens enligt artskyddsförordningen.

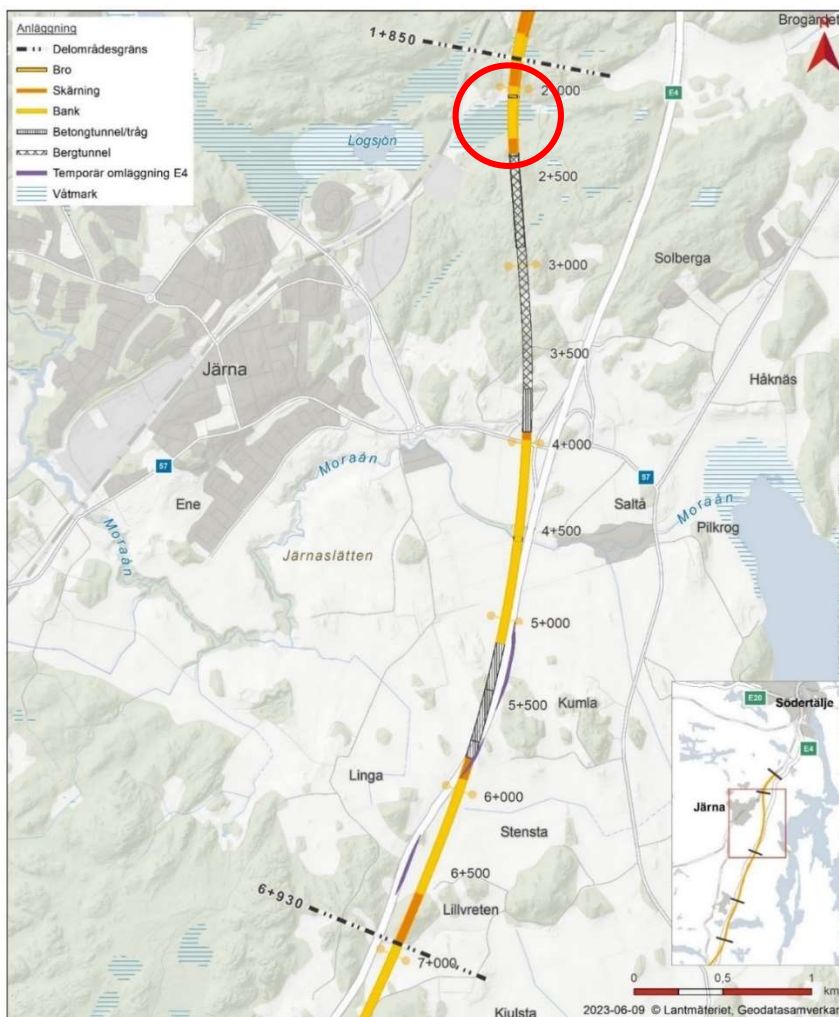
Ärendenummer
TRV 2023/68680
Motpartens ärendenummer
M 5020-23

Dokumentdatum
2024-06-26

Planerade åtgärder i våtmarken

Området där groddjuren påträffats påverkas av vattenverksamheten i Trafikverkets yrkande 1.1 avseende arbeten i vattenområde norr om Gerstabergrstunneln:

- a) inom vattenområde uppföra anläggning för järnvägsbank och arbetsväg, med tillhörande anläggningsdelar och åtgärder samt byte av trumma under befintlig väg,
- b) utföra grävning och fyllning i våtmarken väster järnvägsanläggningen och tillfälligt möjliggöra reglering i våtmarkens utlopp, samt efter avslutat byggskede återställa våtmarken.

Figur 1. Översikt Ostlänken inom delområde Järna, tillsammans med anläggningen i stora drag. Berört område är markerat med röd ring.

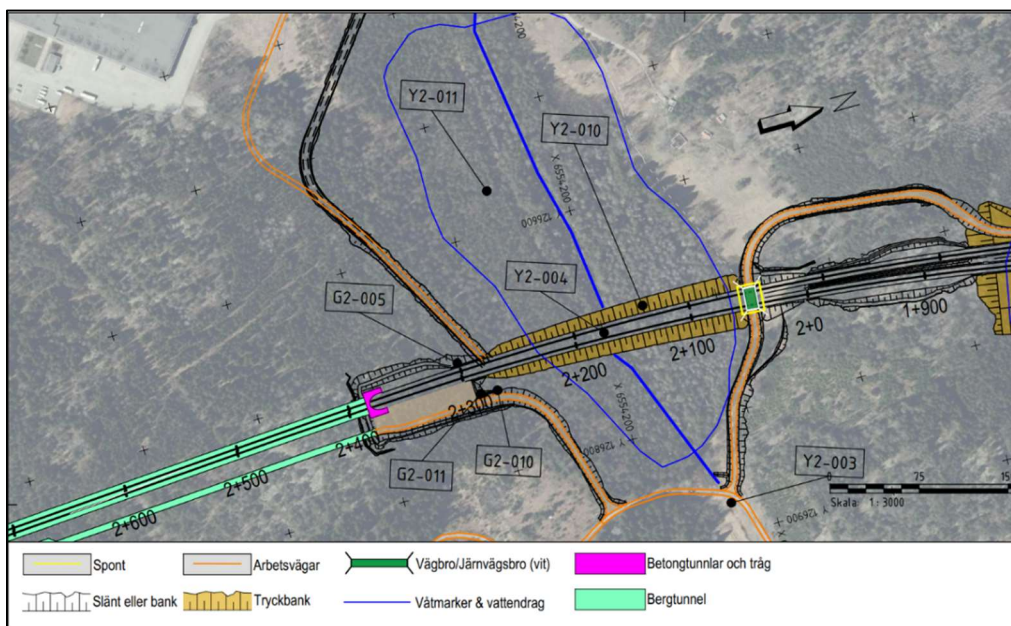
Ärendenummer
TRV 2023/68680
Motpartens ärendenummer
M 5020-23

Dokumentdatum
2024-06-26

Nedan sammanställs de åtgärder inom vattenområde som de beskrivits i tillståndsansökan och i bilaga C Teknisk beskrivning vattenverksamhet Gerstaberg-Långsjön.

Anläggande av järnvägsbank

Järnvägen anläggs på bank när den passerar våtmarken V2-001, vid km 2+053–2+260. Järnvägsbanken kommer att sträcka sig 17 meter ut från närmsta spårmittpå vardera sida om anläggningen i norra delen och 13 meter på vardera sida i den södra delen. Banken (Y2-010) omfattar cirka 6 500 m² av våtmarken. En arbetsväg anläggs till norra tunnelpåslaget till Gerstabergstunneln. Vägen går igenom drygt 90 m² av vattenområdet för våtmarken. Under banken placeras en trumma (Y2-004) med dimension på 1 m (DN1000) som säkerställer att vattnet fortsatt kan flöda österut i sänkan. Öster om våtmarken finns ett dike med underliggande rörledning som avvattnar våtmarken mot ett jordbruksmarksområde österut. En ny trumma (Y2-003) planeras att anläggas för att leda vattnet från våtmarken mot rörledningen. Rörledningens kapacitet är viktig vid normala flöden, men har begränsad betydelse/är dämmande vid extrema nederbördstillfällen, då rinner vattnet istället i ovanliggande skåldike. Någon påverkan på hydrologin, i de delar av våtmarken där järnvägsbank inte anläggs, uppkommer därför inte i driftskedet till följd av järnvägsanläggningen.

Figur 2. Översikt vattenverksamheter för arbeten inom vattenområde norr om Gerstabergstunneln vid våtmark V2-001, Sandliden Gerstaberg.

Ärendenummer
TRV 2023/68680
Motpartens ärendenummer
M 5020-23

Dokumentdatum
2024-06-26

Rening och magasinering av lak- och länshållningsvatten i byggskede Gerstabergrstunneln planeras drivas från norr till söder av produktionstekniska skäl och inläckande grundvatten ska pumpas mot norra tunnelmynningen. I direkt närhet till den norra tunnelmynningen finns en upplagsyta för tunnelberg. Länshållningsvatten från tunneldrift innehåller rester av ammoniumbaserade sprängämnen och har därför förhöjda halter av kväve (nitrat och ammonium). Lak- och länshållningsvattnet planeras att avledas till spillvattennätet för rening i kommunalt avloppsreningsverk. Då det finns begränsningar i det kommunala spillvattennätets kapacitet kommer lak- och länshållningsvatten under byggskedet även att behandlas genom att efter rening ledas till den intilliggande våtmarken, V2-001.

Innan lak- och länshållningsvatten leds till våtmarken V2-001 ska behandling ske genom sedimentering, oljeavskiljning och eventuell pH-justering. Markfiltrering för nitrifikation ska ske genom att vattnet sprids i den västra delen av våtmarken så att uppehållstiden blir lång och för att ytterligare bidra till god rening. Länshållningsvattnet sprids med en cirka 300 meter lång löpleddning (spridarledning) av 160 mm PEH som läggs ovanpå torven.

Bräddning från våtmarken kan komma att orsaka förhöjda kvävehalter i avrinnande vatten från våtmarken. För att förebygga att för höga kvävehalter uppkommer för Vaskabäcken som ligger nedströms våtmarken, görs förberedelser för att kunna kvarhålla vatten i våtmarken och öka uppehållstiden. Trumman Y2-003 i avvattande dike från våtmarken kommer i byggskedet utformas med en regleringsfunktion och dämningnivån planeras att kunna varieras mellan dagens utloppsnivå +29,8 upp till maximalt + 30,9 meter. Totalt innebär detta att en yta på 600 m² upptas av spridarledning och överfyllnad.

Inom det tillfälliga markanspråket i vattenområdet för våtmark V2-001 kan även andra tillfälliga arbeten bli nödvändiga, t.ex. etableringsytor, och som mest upptar samtliga tillfälliga arbeten en area av 27 800 m² av vattenområdet.

I driftskedet kommer dränvattnet, när kvävehalterna klingat av avseende totalkväve ned till en månadsmedelkoncentration av totalkväve om 12 mg/l att ledas till Moraån.

Förekommade groddjur

Resultat av groddjursinventering

Inventering av groddjur har gjorts under våren 2024. Vid inventeringen av groddjur påträffades större vattensalamander *Triturus cristatus* och åkergroda *Rana arvalis* på flera platser i våtmarken söder om torpet

Ärendenummer
TRV 2023/68680
Motpartens ärendenummer
M 5020-23

Dokumentdatum
2024-06-26

Sandliden vid Gerstaberget, ungefär mellan bansträckning 2+000 och 2+300, se Figur 3.

Figur 3 - Fynd av större vattensalamander i vatten (med lekdräkt) markerad med blå rektangel, fynd av rom av trolig åkergröda markerad med vit cirkel med svart prick, fynd av hasselsnok markerad med röd triangel. Gul linje med vit text markerar planerad spårlinje för Ostlänken.

Större vattensalamander *Triturus cristatus* påträffades på fyra separata platser. Som mest observerades 3 individer vid ett enskilt platsbesök.

Ett tjugotal vuxna åkergrödor *Rana Arvalis* påträffades på olika platser, men i Figur 2 redovisas endast de vattensamlingar där grodrom påträffades. Vuxna individer av vanlig groda *Rana temporaria* observerades ej under inventeringen, varför all påträffad grodrom antas vara från åkergröda. Rom av grodor påträffades på fem separata platser.

Artfakta

Både åkergröda och större vattensalamander är skyddade enligt artskyddsförordningens 4a § och bedöms vara livskraftiga i sina utbredningsområden i Sverige.

Ärendenummer
TRV 2023/68680
Motpartens ärendenummer
M 5020-23

Dokumentdatum
2024-06-26

Åkergroda återfinns i hela landet förutom i fjällkedjan. Åkergroda förekommer i olika typer av miljöer men gärna i fuktigare områden. Reproduktionen sker helst i fisk- och kräftfria småvatten och leken sker från mars i södra Sverige till juni i norra.

Större vattensalamander förekommer i Götaland (dock ej Gotland), större delen av Svealand, samt sparsamt i södra Norrlands kustland till södra Ångermanland. Större numerär förekommer i Göta- och Svealands kusttrakter, i södra Sveriges inland samt på Öland. Småvatten som lämpar sig för större vattensalamanderns reproduktion är permanenta vattensamlingar, som exempelvis gårds-, kreaturs- och branddammar, grusgropar, lertäcker, naturliga kärr, hållkar, av landhöjningen avsnörda vikar samt skogstjärnar. Det är ovanligt att vatten med mindre än 10 meters diameter utnyttjas och minimidjupet understiger sällan 0,5 meter. Artens larver har en lång akvatisk utvecklingsperiod och är därför känsliga för uttorkning av vattenmiljön. (SLU Artdatabanken (2024). Artfakta: Rana arvalis. <https://artfakta.se/taxa/208250> [2024-06-17] SLU, SLU Artdatabanken (2024). Artfakta: Triturus cristatus. <https://artfakta.se/taxa/100141> [2024-06-17])

Våtmark V2-001 vid Sandliden, Gerstaberg

Våtmarken V2-001 där inventering visat på förekomst av åkergroda och större vattensalamander är dikad på senare år (rensad) och den sumpblandskog som fanns här när naturvärdesinventering för Ostlänken utfördes är avverkad. Våtmarken utgörs idag av ett dikesdränerat hyggesområde och utöver påträffade groddjur bedöms den ha ett lågt naturvärde. Storleken på våtmarken är cirka sex hektar. Våtmarksområdet avvattnas i nordostlig riktning via ett rörlednings- och dikessystem som mynnar i Vaskabäcken, som ligger cirka två kilometer nedströms våtmarken.

Påverkan på fortplantningsmiljö

Fortplantningsmiljöer för åkergroda har identifierats inom den del av våtmarken V2-001 som permanent kommer tas i anspråk för järnvägsbanken. Sträckan är ca 200 meter lång och 60 meter bred (12 000 m²). Cirka 20 % av våtmarken som är lämpliga för åkergrodans fortplantning kommer att försvinna permanent till följd av järnvägsbanken.

Bedömningen är att diken och småvatten som finns i stora delar av våtmarksområdet kan utgöra lämpliga miljöer för åkergrodans fortplantning. Rom från groda har påträffats på flera platser i våtmarken som påverkas

Ärendenummer
TRV 2023/68680
Motpartens ärendenummer
M 5020-23

Dokumentdatum
2024-06-26

under byggskedet, även väster och öster om området som tas i anspråk av järnvägsbanken.

Större vattensalamander har påträffats inom det område som permanent kommer tas i anspråk av järnvägsbanken, men även på andra platser både väster och öster om den planerade järnvägsbanken. Större vattensalamander har påträffats i lekdräkt under lekperiod och det kan inte uteslutas att fortplantning kan ske i området. Miljön är dock inte optimal utifrån artens biotopkrav avseende lekvattnets djup och storlek, vilket innebär risk för uttorkning under artens långa utvecklingsfas i yngelstadiet.

Miljöer kommer även temporärt att påverkas under byggtiden. Det finns här risk att åkergrodan och dess fortplantningsområde skadas av schakt under byggtiden. Om kraftig grumling uppstår finns också risk att sedimentation försämrar förutsättningarna för reproduktion för arten i dike öster om våtmarken. Väster om järnvägsbanken där dämning och åtgärder för rening av kvävehaltigt lak- och länshållningsvatten planeras kan det bli förhöjda kvävehalter i vattnet. Påverkan begränsas av föreslagna skyddsåtgärder i samband med byggnation och den rening som ska ske av lak- och länshållningsvatten innan det tillförs våtmarken.

Den uppdamning av våtmarken som ska ske i byggskedet, och eventuellt vid återställande efter byggtiden, bedöms vara positiv för större vattensalamanders fortplantningsmöjligheter.

Med vidtagna skyddsåtgärder kommer delar av områdets funktion som fortplantningsområdet att kunna upprätthållas under byggtiden samt efter att anläggningen är färdigställd och våtmarken är återställd.

I och med att cirka 20 % av våtmarken som utgör lämpliga fortplantningsmiljöer direkt tas i anspråk av järnvägsanläggningen, görs bedömningen av åtgärderna utlöser förbudet i 4 a § 4 och att dispens därför krävs. Genom att föreslagna skyddsåtgärder vidtas i byggskedet bedöms förbud dock inte utlösas enligt artskyddsförordningens 4a § 1-3.

Skydds- och återställningsåtgärder

Grodor uppehåller sig i diken och småvatten under sommarhalvåret, 1 mars till 30 september, och vid anläggning av järnvägsbanken behöver skyddsåtgärder vidtas. För att inte skada eller störa groddjur när arbetet genomförs samt för att begränsa skadan på fortplantningsmiljöer kommer följande skyddsåtgärder att vidtas:

- Om arbetet ska utföras 1 mars till 30 september ska grodorna förhindras att ta sig till arbetsområdet med hjälp av groddjursstaket. Stängsel ska då dessförinnan placeras ut kring arbetsområdet under

Ärendenummer
TRV 2023/68680
Motpartens ärendenummer
M 5020-23

Dokumentdatum
2024-06-26

vinterhalvåret, 1 oktober – 28 februari, det år arbetet ska utföras medan gradorna fortfarande befinner sig i viloplats på torra land. Skulle arbetet utföras under perioden 1 oktober – 28 februari, behövs inga groddjursstaket.

- Åtgärder ska vidtas för att förhindra grumling till följd av grävning, utfyllnad och andra åtgärder i våtmark V2-001. Arbeta ska företrädesvis ske i torrhet eller med omledning om möjligt. I annat fall ska grumlingsskydd anläggas, t.ex. med siltgardiner eller genom att halmbalar placeras ut, innan arbete påbörjas. Vid utskiftning av organiska jordar i våtmarksområden ska avvattning av den uppschaktade jorden ske i anslutning till våtmarksområdet så att avrinningen sker tillbaka till våtmarksområdet.
- Angränsande våtmark skyddas mot oavsiktlig körning med fordon och maskiner genom att ett staket, cirka 2 meter högt, uppförs i arbetsområdesgräns på ömse sidor om banan, och som lämnas kvar under hela anläggningsarbetet. Detta i syfte att inte skada fortplantningsområde.

Trafikverket har också en dialog med markägaren om att, efter avslutat byggskede, återställa våtmarken genom att höja dämningnivån och därigenom öka förutsättningar för högre naturvärden samt minska fortsatt koldioxidutsläpp från våtmarken. Planläggning av området pågår dock varför förutsättningarna för detta alternativ är oklara. I ansökan om tillstånd till vattenverksamhet är utgångspunkten därför att återställning ska ske genom att dämningfunktionen tas bort och diket återställs. Om planförhållanden och markägaren tillåter en höjning av vattennivån i våtmarken förutsätts detta kunna hanteras genom en anmälan om vattenverksamhet till länsstyrelsen.

Yrkande om dispens från artskyddet

Trafikverket ansöker om dispens enligt 14 § i Artskyddsförordningen (2007:845) för påverkan på fortplantningsmiljöer för arterna åkergroda *Rana arvalis* och större vattensalamander *Triturus cristatus*, som är skyddade enligt artskyddsförordningens 4a § pkt 4.

Förutsättningar för dispens enligt artskyddsförordningen

Förutsättningarna för dispens från förbuden i 4-5 och 7 §§ artskyddsförordningen framgår av 14 §:

En dispens får ges endast om

- 1. det inte finns någon annan lämplig lösning,*

Ärendenummer
TRV 2023/68680
Motpartens ärendenummer
M 5020-23

Dokumentdatum
2024-06-26

2. *dispensen inte försvårar upprätthållandet av en gynnsam bevarandestatus hos artens bestånd i dess naturliga utbredningsområde, och*
3. *dispensen behövs*
 - a) *för att skydda vilda djur eller växter eller bevara livsmiljöer för sådana djur eller växter,*
 - b) *för att undvika allvarlig skada, särskilt på gröda, boskap, skog, fiske, vatten eller annan egendom,*
 - c) *av hänsyn till allmän hälsa och säkerhet eller av andra tvingande skäl som har ett allt överskuggande allmänintresse,*
 - d) *för forsknings- eller utbildningsändamål,*
 - e) *för återinplantering eller återinförsel av arten,*
 - f) *för den uppfödning av en djurart eller den artificiella förökning av en växtart som krävs för återinplantering eller återinförsel enligt e, eller*
 - g) *för att under strängt kontrollerade förhållanden selektivt och i liten omfattning tillåta insamling och förvaring av vissa exemplar i en liten mängd.*

Med de skyddsåtgärder som Trafikverket kommer att utföra bedöms en påverkan på fortplantningslokalen vid Sandliden inte försvåra upprätthållande av gynnsam bevarandestatus för arterna.

Trafikverket åberopar att skäl finns för dispens enligt 14 § pkt 1-3:

1. Järnvägen har sin fastlagda sträckning inom markanspråk genom våtmarken. Spårlinjen är anpassad utifrån anslutning till Gerstabergrstunnelns norra påslag och sträckning. Därmed finns inte något annat alternativ eller någon annan lämplig lösning.
2. Arterna bedöms vara livskraftiga i sina utbredningsområden. Förlusten av fortplantningshabitat som orsakas av järnvägens markanspråk på denna lokal bedöms inte skada den kontinuerliga ekologiska funktionen för arterna då lämpliga reproduktionsmiljöer finns kvar i återstående delar av våtmarken och diken i närliggande område. Möjligheten att upprätthålla en gynnsam bevarandestatus bedöms inte påverkas.
3. Infrastrukturprojektet Ostlänken är en verksamhet av betydande omfattning som har tillåtlighetsprövats av regeringen enligt 17 kap. miljöbalken. Att järnvägsplanen kan genomföras utgör således ett allt överskuggande allmänintresse.

Trafikverket anser, i likhet med länsstyrelsen, att denna dispensansökan ska samprövas med ansökan om tillstånd för arbete i vattenområde, grundvattenbortledning och skyddsinfiltration i samband med anläggandet av

Ärendenummer
TRV 2023/68680
Motpartens ärendenummer
M 5020-23

Dokumentdatum
2024-06-26

järnväg inom projekt Ostlänken i delområde Järna, Södertälje kommun,
Stockholms län, TRV 2023/68680.

För Trafikverket,

Anna-Pia Johansson

Verksjurist

I framtagandet av detta yttrande har deltagit miljöspecialist Henrik Ramstedt,
Trafikverket.

Dokumentegenskaper, Ärendenummer TRV 2023/68680, Motpartens ärendenummer M 5020-23, Dokumentdatum 2024-06-26, Dokumenttyp BREV.